

Hand-out: "Smerom k spoločnej európskej vesmírnej stratégii"

SSPA workshop konajúci sa pod záštitou predsedníctva Slovenskej republiky v Rade EÚ

ÚVOD

Slovenská republika sa v súčasnosti čoraz viac angažuje v oblasti vesmírnych aktivít ako kedykoľvek predtým. Súvisí to najmä s integračným procesom do Európskej vesmírnej agentúry (ESA). Slovenská republika pri svojich vesmírnych aktivitách by mala prihliadať na medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, ako aj na vesmírnu politiku a stratégiu medzinárodných organizácií, ktorých je členom. A práve nová vesmírna stratégia EÚ, ktorá sa pripravuje počas predsedníctva Slovenskej republiky v Rade EÚ by mala byť východiskovým bodom pre budúci rozvoj vesmírnych aktivít nie len v Európe ale rovnako reflektovaná v budúcej stratégii SR, resp. v Konceptii rozvoja kozmických aktivít SR.

EURÓPSKA VESMÍRNA STRATÉGIA¹

Pripravovaná Európska vesmírna stratégia má za cieľ vybudovať silnú európsku vesmírnu politiku a maximalizovať ekonomické a sociálne benefity európskych investícií v oblasti vesmírnych aktivít. Na základe rozhodnutia Rady EÚ z decembra 2014 má byť Európska vesmírna stratégia výsledkom úzkej spolupráce medzi EÚ, členskými štátmi EÚ a ESA. Vesmírne stratégie jednotlivých členských štátov môžu poslúžiť ako príklad pri tvorbe spoločnej Európskej vesmírnej stratégie.

Rada pre Konkurencieschopnosť EÚ požiadala v máji 2014 Európsku komisiu aby zvažila konkrétne kroky spolupráce s ESA. Na druhej strane, Rada Ministrov ESA poverila Generálneho riaditeľa ESA aby predložil návrh spolupráce s EÚ v priebehu roku 2016. Akékoľvek budúce návrhy by mali byť založené na princípe čo najväčšej súčinnosti medzi EÚ a ESA. Vesmírna politika EÚ stavia na doterajších úspechoch jednotlivých členských štátov a ESA.

POLITICKO-PRÁVNE VZŤAHY MEDZI EÚ A ESA

Slovenskú vesmírnu politiku vo veľkej miere ovplyvňuje členstvo v medzinárodných zoskupeniach. Slovenská republika je členom EÚ od roku 2004 a tzv. spolupracujúcim štátom v Európskej vesmírnej agentúre od roku 2015. ESA je medzinárodnou medzivládnu organizáciou, ktorej hlavnou úlohou je výskum vesmíru a budovanie európskych priemyselných kapacít (*industrial policy*). ESA a EÚ sú navzájom nezávislé a majú rôzne kompetencie, rôzne členské štáty a ich fungovanie je upravené rôznymi pravidlami. Zakladajúca zmluva ESA (ESA Convention) z roku 1975 poveruje jeden zo svojich orgánov, Ministerskú radu, tvorbou spoločnej vesmírnej politiky a vesmírnej stratégie (medzi ktoré patrí napríklad schvaľovanie spoločných projektov, prerozdelenie zdrojov, schvaľovanie rozpočtu, či prijímanie nových členov).

EÚ nadobudla právomoci v oblasti vesmírnej politiky až Lisabonskou zmluvou (Zmluva o fungovaní Európskej únie). Dovtedy bola vesmírna politika

¹ Vesmírna stratégia pre Európu (cestovná mapa EK): http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2016_grow_007_cwp_european_space_strategy_en.pdf

výlučne v kompetencii jednotlivých členských štátov EÚ. Článok 189 Lisabonskej zmluvy ukladá EÚ povinnosť vypracovať európsku politiku v oblasti kozmického priestoru na presadzovanie vedeckého a technického pokroku, priemyselnej konkurencieschopnosti a na uskutočňovanie svojich politík. EÚ je ďalej oprávnená na presadzovanie spoločných iniciatív, podporu výskumu a technologického rozvoja a koordináciu úsilia potrebného na prieskum a využívanie kozmického priestoru. Článok 189 ďalej ukladá Európskemu parlamentu a Rade povinnosť prijať tzv. Európsku vesmírnu stratégiu. EÚ však nie je oprávnená harmonizovať ustanovenia zákonov a iných právnych predpisov členských štátov. Článok 189 Lisabonskej zmluvy okrem toho ukladá EÚ povinnosť nadviazať vhodné vzťahy s ESA.

Za zmienku stojí, že určité vesmírne aktivity, konkrétne aktivity družíc na sledovanie zemskej klímy a navigačných družíc sú upravené nariadeniami Európskeho parlamentu a Rady. Týmito nariadeniami sú Nariadenie 377/2014 (Nariadenie Copernicus) a nariadenie 1285/2013 (Nariadenie Galileo). V roku 2010 Európska komisia prijala Akčný plán pre globálne navigačné satelitné systémy (GNSS), ktorý určil konkrétne kroky na podporu používania globálnych navigačných systémov. Revízia nariadení Copernicus a Galileo je naplánovaná na rok 2017.

Podľa Lisabonskej zmluvy patrí politika v oblasti vesmírnych aktivít do tzv. Spoločnej kompetencie EÚ, jej členských štátov a medzinárodných organizácií (vrátane ESA). Právnym základom spolupráce medzi ESA a EÚ je tzv. Rámcová dohoda, ktorá vstúpila do účinnosti v máji 2004. Na základe tejto dohody Európska komisia a ESA koordinujú svoju činnosť prostredníctvom Spoločného sekretariátu tvoreného zástupcami Európskej komisie a ESA. Členské štáty oboch organizácií sa stretávajú na ministerskej úrovni v tzv. Rade pre vesmírne aktivity (*Space Council*), ktorá je tvorená zástupcami Rady EÚ a Ministerskej rady ESA. Rada zasadala takmer pravidelne raz ročne medzi rokmi 2004 a 2010.

V poslednom období, najmä v dokumente “Vytváranie vhodných vzťahov medzi EÚ a ESA“, EÚ označila za problém rozvíjania vzťahov skutočnosť, že členmi ESA sú aj nečlenské štáty EÚ, napr. Nórsko, Švajčiarsko a Kanada (ako spolupracujúci štát). EÚ je jeden z najväčších prispievateľov do vesmírneho programu v Európe. Jej príspevky tvoria asi ¼ rozpočtu ESA. V horizonte rokov 2014 – 2020 EÚ investuje do programov Galileo a Copernicus 12 miliárd eur. Programy Galileo a Copernicus sú výsledkom úzkej spolupráce medzi ESA a EÚ.

BUDÚCNOSŤ VZŤAHOV

Zatiaľ čo EÚ sa niekoľkokrát vyjadrila, že ESA by mala byť začlenená do jej štruktúr ako agentúra EÚ a podliehať EÚ, ESA si naopak želá rozvoj vzťahov na báze spolupráce EÚ a ESA ako dvoch samostatných medzinárodných organizácií. S ohľadom na meniaci sa charakter vesmírnych aktivít v Európe a vo svete je veľmi dôležité aby EÚ prijala novú Európsku vesmírnu stratégiu inkluzívne, zohľadňujúcu záujmy EÚ, ESA a ich členských štátov. Táto stratégia by mala poskytnúť ucelenú víziu európskych aktivít a zabezpečiť riadnu koordináciu a vzájomné dopĺňanie medzi EÚ, jej členskými štátmi a ESA. Úlohou tejto stratégie by malo byť aj vytýčenie kľúčových cieľov európskej vesmírnej politiky na nasledujúce roky a prilákanie nových investícií vo vesmírnom sektore.